

18. Yüzyılın İlk Yarısında Canik Sancağı'nda Devletin Kendir Teli Satın Alımıyla İlgili Yaşadığı Problemler ve Bunlara Dair Çözümleri

Yusuf Alperen Aydın

1701 Bahriye Kanunnamesi ile Osmanlı donanmasında yelkenli savaş gemileri olarak kalyona geçiş kesin şekilde gerçekleşmiş, donanmadaki kalyon sayısının artırılması da emredilmişti. Yeni inşa edilecekler ile mevcut donanma kalyonlarının sabit ve hareketli donanımları için kendir teline ihtiyaç vardı. Kendir telinden imal edilen çeşitli kalınlıklardaki halatlar kalyonların donatılması için kullanılmaktaydı. Kadırga döneminde de donanmanın aynı ihtiyacı büyük oranda Canik Sancağı'ndan temin edilmekteydi. Devletin belli bir miktarda kendir telini temin için avarız vergisi karşılığında Canik Sancağı'nda ocaklık olarak tayin ettiği Tersane-i Amire'ye kendir teli veren kazalar bulunmaktaydı. Devlet, eskiden beri ihtiyacının bir kısmını bu ocaklık bölgelerden karşılamaktaydı. Fakat sabit ve hareketli donanım bakımından bir kalyona gereken kendir teli miktarı bir kadırgaya gerekenden daha fazlaydı. Donanmanın bu yeni döneminde devlet daha fazla kendir teli temin etmeliydi. Bununla birlikte Mısır tüccarı olarak belgelerde zikredilen İstanbul İskenderiye güzergâhında taşımacılık yapan gemi sahibi tüccarın sahip olduğu kalyon sayısı da 18. yüzyılın ilk yarısında artış göstermişti. Dolayısıyla bu tüccar kalyonlarının donatılması için de piyasaya daha önceki dönemlere kıyasla daha fazla kendir teli arz edilmeliydi. Devlet, donanmanın ihtiyacı olan kendirin bir kısmını da ocaklık sisteminin yanı sıra Canik Sancağı'ndaki üreticiden miri mübayaa ile temin etmekteydi. Bu şekilde üretici bölgeden yapılan satın alım sayesinde devlet piyasa fiyatının altında donanmanın kendir teli ihtiyacını görmekteydi. Bu satın alımlar Canik Sancağı ve bu civarda kendir teli üretimi yapılan kazalara gönderilen mübaşirler aracılığıyla yapılmaktaydı. Devletin kalyonlar dolayısıyla artan talebi zamanla bölgedeki üretici ve pazara mal arz eden diğer aktörlerle sorun yaşamasına sebep oldu. Belgelerde muhtekir olarak isimlendirilen bu kimseler üreticiye devletin verdiği miri fiyattan daha cazip gelecek bir ödemede bulunmaktaydılar. Dolayısıyla mübaşirler devlet adına istenilen miktarda kendir telini satın alamamaya başladılar. Bu durum da devletin piyasayı ve Canik Sancağı'ndaki üreticileri daha sıkı denetlemesine yol açtı. Zaman zaman bir köşe kapmacaya da dönüşen bu taşımayı düzenleme gayreti 18. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı devletinin karar alma ve uygulama süreçlerini yakından görme dolayısıyla bir nebze de olsa “devlet aklının” çalışma pratiğini anlama imkânını vermektedir.